

виправдала, в нього закінчилося пальне. Кількість загиблих терористів-більшовиків невідома, в усіх джерелах згадується лише два прізвища – А. Заливчий та М. Кобижча.

За радянською версією «повстанців» налічувалося біля тисячі осіб [2]. Але як видно з перебігу подій, місцеве населення не підтримало «повстанців». Загалом, здається, що загін А. Заливчого за своєю чисельністю не дотягував навіть до сотні людей, це з 30-ма «партизанами» та звільненими «політв'язнями» [1].

У цій, загалом міфологізованій, історії про «велике повстання» розробники міфу не змогли домовитися навіть про версію смерті Андрія Заливчого. Так, за версією М. Брезкуна 1959 р. його закололи багнетом біля будівлі банку (нинішньої міської ради), за версією М. Реп'яха та М. Брезкуна вже 1968 р. та версією М. Прокоповича 1978 р. його скосила кулеметна черга, за ще однією з версій він загинув у рукопашному бою [1; 2] Зі спогадів Д. Петровського панцирник доїхав лише до стін Єлецького монастиря, де А. Заливчий і загинув [3].

Як бачимо, приклад «повстання» 13-14 грудня 1918 р., є класичним прикладом радянського міфотворення, коли зі звичайного терористичного акту, метою якого було звільнення з в'язниці соратників, зробили майже народне повстання проти української влади.

Таким чином можна сказати, що висвітлення революційних подій на місцевому рівні дає необхідний матеріал для вивчення історії рідного краю, наближає історичні факти до людей через пізнаваність місць подій, знайомих імен та прізвищ, стимулює подальший краєзнавчий пошук.

Список використаних джерел

1. Бондар О. Як більшовицький терористичний акт у Чернігові перетворився на «народне повстання» // Чернігівщина. № 50. 2018. С 7.
2. Брезкун М. Подвиг Андрія Заливчого [До 80-річчя повстання в Чернігові] // Деснянська правда. 1998. № 197 (26296). 15 грудня. С. 3
3. Демиденко В. Назви чернігівських вулиць: відновлення історичної справедливості. [Інформаційно – аналітичний бюлетень] / В. Демиденко, М. Зверев, А. Карнабед, Л. Максимова. № 4. Чернігів, 1997. С. 4.

Герасименко О. В., к.і.н., доцент кафедри філософії і суспільних наук ННІ економіки,
Васильєва А. В., здобувачка вищої освіти гр. ЕК-211 ННІ економіки
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ПРАВА ТА СВОБОДИ ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 р. армія РФ розпочала широкомасштабне вторгнення на територію незалежної, суверенної, унітарної, демократичної, правової держави Україна. Для українців ця дата не є початком війни Росії проти України. Війна розпочалася у 2014 році, коли спочатку Росія анексувала Крим, а згодом з шаленими обстрілами перетнула кордони Донецької і Луганської областей. При цьому представники влади в Росії постійно наголошували, що армії РФ на Донбасі, як і в Криму не має, намагаючись усього світові донести неправдиву інформацію про начебто громадянський конфлікт в середині України. Минуло 8 років з початку воєнних дій Росії проти України і армія РФ знову підступно, агресивно активізувала свої задуми безкінечними бомбардуванням і артобстрілами Чернігівської, Сумської, Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської, Миколаївської, Одеської, Кіровоградської, Дніпропетровської, Київської, Львівської областей. Життя в Україні кардинально змінилося у всіх громадян без винятку: хтось втратив життя, хтось домівку, хтось роботу. Права і свободи громадян розділилися на До і Після. Давайте ж розберемося як під час воєнного часу змінюються права і свободи громадян.

Спочатку з'ясуємо поняття воєнного стану і за яких обставин він вводиться. «Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам

державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [1].

При цьому, за будь-яких умов, права людини підлягають виключній охороні. Це зумовлено тим, що положення Конституції України визнають найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку. Захист законних прав і свобод громадян є одним із ключових обов'язків держави. Однак під час воєнного стану обмеження прав і свобод людини і громадян є невідворотним і здійснюється виключно у спосіб та за допомогою засобів, передбачених чинним законодавством.

У статті 64 Конституції України зазначено, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. При цьому не можуть бути обмежені саме права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України [2].

Що ж до прав і свобод людини і громадянина, які можуть бути обмеженими у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, передбачені статтями 30, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 53 [3].

Також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою ст.8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [1].

Пропонуємо більш детально розглянути вказані вище статті, які зібрані нами у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Права і свободи людини і громадянина, які <u>можуть/не можуть</u> бути обмеженими у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану	
Можуть	Не можуть
1	2
Право не недоторканність житла (ст. 30)	Право на відпочинок та дозвілля (ст. 24)
Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31)	Право на достатній життєвий рівень (ст. 25)
Право на невтручання в приватне та сімейне життя (ст. 32)	Право на участь у культурному житті громади (ст. 27)
Право на свободу пересування і вільний вибір місця проживання (ст. 33)	Право людини на повагу до його гідності (ст. 28)
Право на свободу думки та слова (ст. 34)	Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29)
Право брати участь в управлінні державними справами (ст. 38)	Право на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування (ст. 40)
Право на мирні збори. Мітинги та демонстрації (ст. 39)	Право на житло (ст. 47)
Право кожного володіти, користуватися, розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41)	Гарантування ґрунтованого на вільній згоді шлюбу. Захисту материнства, дитинства й сім'ї (ст. 51, ст. 52)
Право здійснювати підприємницьку діяльність (ст. 42)	Права і свободи людини і громадянина захищаються судом (ст. 55)
Право на працю (ст. 43)	Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56)

1	2
Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів (ст. 44)	Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки (ст. 57)
Кожен має право на освіту (ст. 53)	Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи (ст. 58)
	Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно (ст. 59)
	Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (ст. 60)
	Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення (ст. 61)
	Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ст. 62)
	Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (ст. 63)

Як бачимо, у випадку введення воєнного стану, за Конституцією України все ж таки підлягають обмеженню низка прав і свобод українців. При цьому залишаються достатньо дискусійними деякі статті, які не можуть бути обмеженими під час дії воєнного стану. Наприклад, право на відпочинок і дозвілля (ст. 24). На нашу думку, це право не відноситься до конче необхідного людині у цей непростий час. З власного досвіду можемо зазначити, що коли м. Чернігів перебувало більше місяця в облозі та під безперервними обстрілами, ніхто з мешканців міста не думав про право на відпочинок і дозвілля. Усі чернігівці, кожний на своєму місці, робили те, що вміють і таким чином наближали Перемогу!

Дискусійним видається обмеження на право володіти, користуватися, розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41). На нашу думку, якщо ти вже володієш правом на продукт інтелектуальної власності, то воєнний час не може це обмежувати. Хоча за визначенням воєнний стан – це апіорі обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, тому маємо ставитися до цього з розумінням і сподіватися на якомога швидку Перемогу України.

Загалом же, як демонструє таблиця, основні права і свободи людини і громадянина не підлягають обмеженню навіть у період дії воєнного стану. Тому що без їх забезпечення і гарантування існування людини і держави у правовому демократичному полі буде неможливим.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
2. Конституція України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4259>
3. Про введення воєнного стану в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>